

Les ciències socials a la primera ensenyança de l'Escola Andorrana

Definició i finalitat de l'àrea de ciències socials

Les ciències socials són una construcció de coneixement històric i culturalment constituïda i per tant en permanent renovació i apertura. A les ciències socials no existeixen veritats absolutes, és necessari doncs, que tant docents com alumnes parteixin d'aquest supòsit per tal de garantir un treball obert i antidogmàtic de les ciències socials, que porti a desenvolupar valors i actituds com la tolerància i el respecte a les posicions dels altres.

Els canvis d'accés al coneixement social, geogràfic, històric o artístic s'han accelerat de tal manera que a l'actualitat l'aprenentatge de les ciències socials, de la geografia i de la història a secundària, requereix d'una especial atenció a determinades capacitats de tractament de la informació, però sobretot d'interpretació i de comunicació social.

L'enfocament de l'ensenyament a partir de competències demana una revisió de les intencions, els continguts i les metodologies d'ensenyament i aprenentatges de les ciències

socials, en referència amb la comunicació i l'autonomia en els aprenentatges.

Les finalitats de l'ensenyament de les ciències socials es dirigeixen cada vegada més en els països democràticament més avançats, cap a les competències que fan possible la comprensió de la realitat social i la seva complexitat, la formació del pensament social crític i alternatiu, i, en últim terme, la participació o la intervenció social constructiva que ajudi a millorar la convivència i que ajudi a construir una democràcia més forta.

L'ensenyament de les ciències socials s'orienta cap a la formació del pensament social, la comprensió de la realitat social i la formació ciutadana democràtica. L'alumne a través de les ciències socials aprèn a concebre la realitat social com una realitat complexa i problemàtica, a contextualitzar la gran quantitat d'informació que rep en les seves múltiples dimensions, i a comprendre la seva pròpia inserció dins d'aquesta realitat des d'una perspectiva crítica i participativa.

Enfocaments didàctics

Les ciències socials a l'escola andorrana es defineixen a partir d'un enfocament integrat, flexible, organitzat entorn a qüestions socials i en espiral.

Les noves realitats del nostre món i els greus problemes que s'hi troben associats requereixen d'una visió que sobrepassi els límits disciplinaris i una concepció integrada, dinàmica i complexa de les diferents ciències socials. Es

defineix, doncs, un enfocament que a partir del coneixement disciplinar potencii, sempre que sigui possible, la relació entre les diferents disciplines socials.

L'ensenyament i l'aprenentatge d'estudis socials són poderosos quan integren la història, l'economia, geografia, ciències polítiques, sociologia, antropologia, arqueologia i psicologia - són disciplines riques i interrelacionades, estudis socials és integrador, dirigint-se a la totalitat de l'experiència humana al llarg del temps i l'espai, connectant-se amb el passat, vinculada al present, i mirant cap al futur. Centrant-se en les disciplines bàsiques d'estudis socials, la geografia i la història.

Aquest plantejament de l'ensenyança ens porta a estructurar l'ensenyament i l'aprenentatge de les ciències socials al voltant de l'estudi de qüestions socials, que poden prendre forma de controvèrsies socials, qüestions socialment vives, fenòmens, etc. L'objectiu no és altre que, partir de la nostra realitat complexa i dinàmica, focalitzar-se en ella i cercar una acció conscient, responsable i informada per part de l'alumnat.

Aquest tipus d'organització permet que els alumnes aprenguin a emetre judicis de valor

sobre els principis que constitueixen al nostra societat històrica i socialment, sobre la manera com es constitueixen les relacions socials, etc.

Parlem d'un plantejament flexible i en espiral. Així doncs, ens referim per flexible a un tractament de les qüestions a partir d'un enfocament sincrònic o diacrònic en diferents espais i societats, però també per que es poden afrontar des de les diferents perspectives que ofereixen les disciplines socials, fent possible identificar i contrastar les diferents relacions que es produeixen entre elles. I a un plantejament en espiral quan es procedeix de la part més simple a la complexitat, del concret a l'abstracte, de l'específic a la generalitat, de forma inductiva.

Un enfocament a partir de qüestions socials permet anar més enllà de la transmissió d'informació sobre fets, processos, situacions o problemes per potenciar la seva anàlisi, interpretació, valoració i aplicació emprant com a referents les competències i les capacitats pròpies del pensament social, geogràfic i històric, d'un pensament que ha de ser fonamentalment crític i creatiu.

Eixos competencials

L'ensenyament de les ciències socials permet als nois i a les noies construir les seves identitats i trobar el seu lloc en un món cada vegada més plural, tant des de la perspectiva ideològica i política com cultural i religiosa. Fa possible el desenvolupament de la consciència històrica i de la temporalitat, és a dir, de la capacitat de relacionar passat, present i futur. Fomenta una nova concepció de la territorialitat en un món on la globalització i la interrelació presideix la vida econòmica, política i cultural facilitant les claus per a què els nois i

les noies estableixen relacions entre allò local i allò global.

Així doncs, té sentit que els Programes de ciències socials de l'escola andorrana dels diferents nivells educatius es vertebrin al voltant de la formació del pensament històric, del pensament geogràfic i del pensament social.

Eix didàctic del pensament històric

Aprendre a pensar històricament, vol dir reflexionar permanentment no només sobre les diferències i semblances, origen, continuïtat i

canvi de les maneres de viure i de pensar, sinó també sobre la manera en la que entenem i ens integrem en el món social i cultural al que pertanyem, adoptant responsabilitats i enriquint-nos de la seva diversitat. És fonamental, aquest tipus de pensament, per la construcció de les identitats personals i socials dels alumnes i per a saber-se membres d'un grup o col·lectiu amb el qual comparteixen una història, un territori, unes tradicions i una determinada visió del món.

El relat del passat es construeixen sobre valors ideològics i visions subjectives, és important doncs qüestionar el passat i entendre la seva naturalesa interpretativa i subjectiva. Pensar històricament, suposa molt més que acumular informació sobre fets importants del passat, té com a pretensió final la formació de ciutadans amb una consciència crítica de la societat a la que pertanyen. Que es qüestionin sobre el passat i entenguin la seva naturalesa interpretativa i subjectiva.

A la primera ensenyança els alumnes aprenen a situar-se en el temps. Guanyen experiència amb la seqüenciació per establir un sentit de l'ordre i el temps, i comencen a comprendre els conceptes històrics que donen sentit als esdeveniments que estudien.

En aquest sentit, l'ús d'històries sobre el passat pot ajudar els nens a desenvolupar la seva comprensió dels problemes ètics i morals a mesura que es qüestionen sobre fets o aspectes importants del passat. Comencen a reconèixer que les històries es poden dir de diferents maneres, i que els individus poden tenir opinions divergents sobre esdeveniments en el passat. Aprenen a oferir explicacions sobre per què les opinions difereixen i, per tant, desenvolupen la capacitat de defensar les interpretacions basades en proves de múltiples fonts. Comencen a comprendre els vincles entre les decisions que es van prendre en el passat i les seves conseqüències.

Eix didàctic del pensament geogràfic

En un món de creixent integració global i mobilitat internacional, és fonamental pel benestar i la sostenibilitat del medi ambient i de la societat formar ciutadans actius en la vida social i responsables davant les demandes i responsabilitats que imposen les complexes interaccions entre natura i societat.

Pensar geogràficament és indispensable en la formació de ciutadans crítics en la mesura que propicia que l'alumne es situï com a ciutadà andorrà i com a ciutadà del món. És bàsic per entendre la globalització i les actuals relacions territorials, permet emetre judicis i prendre decisions sobre l'impacte territorial i ambiental de determinades decisions polítiques i econòmiques que afecten simultàniament totes les realitats des de les més properes a les més llunyanes. Permet en definitiva, modelar el canvi per a un futur socialment just i sostenible.

A primera ensenyança, els alumnes aprenen a situar-se en l'espai físic, a orientar-se i comprendre es xarxes espacials de les que formen part i amb espais que s'amplien des del més proper (l'escola, el pati) al més llunyà Andorra o el món.

Arriben a diferenciar diferents usos dels espais i, fins i tot, diferents punts de vista respecte a l'ús d'aquest espai: centre-perifèria, nord-sud, occident-orient, tercer món, etc.

Eix didàctic del pensament crític

Aprendre a pensar críticament la societat, vol dir construir la pròpia opinió i els propis judicis sobre la realitat social que ens envolta, per poder participar d'aquesta realitat i reinventar-la. Es troba íntimament lligada doncs a la formació d'una consciència de ciutadania democràtica.

Desenvolupant aquest pensament crític, capacitem als alumnes: per fer front als problemes i a les injustícies socials amb una perspectiva global; a emetre els seus propis

judicis fent servir arguments sòlids; els orienta cap a la participació amb veu pròpia davant de les problemàtiques socials actuals; i a prendre

decisions sobre el seu futur personal i com a membres d'una comunitat com és l'andorrana i també en un món global.

Referències bibliogràfiques

Carretero, M. i Montanero, M. (2008). Enseñanza y aprendizaje de la Historia: aspectos cognitivos y culturales. *Cultura y Educación*, 2008, 20 (2), pp. 133-142.

Gilbert, R. i Hoepper, B. (Eds) (2017). Teaching Humanities and Social Sciences. History, Geography, Economics and Citizenship in the Australian Curriculum. *Melbourne: Cengage Learning*.

Goldberg, M. (2009). Social conscience. The ability to reflect on deeply-held opinions about social justice and sustainability. *The Handbook of Sustainability Literacy. Skills for a changing world* (pp. 105-110). Devon: Green Books.

Granados Sánchez, J. (2017). La formulación de buenas preguntas en didáctica de la geografía, *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, 63/3, (pp. 545-559), DOI: <http://dx.doi.org/10.5565/rev/dag.495>, ISSN 0212-1573.

Haubrich, H., Reinfried, S. i Schleicher, Y. (2007). Lucerne Declaration on Geographical Education for Sustainable Development, a: *Reinfried, S., Schleicher, Y. y Rempfler, A. Geographical views on Education for sustainable development. Proceedings of the Lucerne-Symposium, Switzerland, (July 29-31). Geographiedidaktische forschungen, IGU-UGI, Lucerne, Switzerlan.*

Lausset, N. S. (Coord.) (2017). Geography. A UNESCO-MGIEP (Eds) *Textbooks for sustainable development. A guide to Embedding*, New Delhi: MGIEP.

Morgan, J. (2012). *Teaching secondary geography as if the planet matters*. Abingdon: Routledge.

Nussbaum, M. (2010). *Not for Profit: Why Democracy Needs the Humanities*. New Jersey; Princeton University Press.